

Aristotel, Metafizika

„Metafizika“ (to je naziv koji taj spis dobija tek kasnije od strane njegovog sholarha Andronikusa).

Ovim spisom pokušao je da odgovori na najvažnija filozofska pitanja. Ove spise Aristotel je nazvao „Prvom filozofijom“, ili „Teologijom“. Glavna tema bila je **pitanje uzročnosti**. Drugo važno pitanje, **pitanje bivstvujućeg**. Pitanje uzročnosti srećemo još od Talesa pa nadalje. Aristotel je smatrao da je njegova misao trebalo da bude kruna, završetak, pečat čitave misli koja se razvijala od početka razvoja filozofske misli.

Pitanje uzročnosti pokušao je da reši kroz izučavanje svojih prethodnika. Pod uzrokom se ovde misli na uzrok svih uzroka, kao prvi princip. Vidimo takođe da je dao naziv Teologija, što je interesantno, jer izgleda da je Boga poistovećivao sa poreklom svega. (theos=arhe=uzrok). Kod Talesa, Anaksimena, Heraklita i Empedokla (Jonjana) vidimo da su verovali u jedan uzrok. U neku materiju (hile). Ali već kod Empedokla i Anaksagore vidimo još jedan uzrok, i to pokretački uzrok. Kod Anaksagore – to je nus, kod Empedokla – to su ljubav i mržnja. Recimo, Platon je smatrao da postoji podela na čulni i natčulni (umni) svet. (horismos=odvojenost). Na svet ideja i svet čulnosti. Na vidljivo i nevidljivo. Potpuna odvojenost.

Aristotel je dosta kritikovao ovu Platonovu teoriju podeljenosti. Postoji oko 25 tačaka kritike Platonove teorije o idejama. „**Argument treći čovek**“ je argument kojim Aristotel pokazuje da je podeljenost na čulno i nečulno besmislena. Prema Aristotelu, ako zaista ideja treba da predstavlja jedno objedinjavajuće načelo sveg čulnog što se podvodi pod tu ideju, onda dolazimo do jednog apsurdna, a to je sledeće; ako ta ideja objedinjuje sve čulno, onda treba da postoji sama ideja i onaj čulni svet. Međutim, tu fali treći argument, (a Aristotel kao primer trećeg argumenta daje trećeg čoveka) koji bi imao ulogu da objedini, da posreduje između same ideje i čulnosti... A zatim možemo da kažemo da postoji i četvrti i peti posrednik, i tako do beskonačnosti... On je rekao da je to jedno besmisleno umnogostručavanje stvarnosti. (Jer ako uopšte postoji ideja, onda treba da postoji beskonačno ideja).

Aristotelove kritike, i prema Platonu i drugim prethodnicima, stvorilo je njegovu sopstvenu „**Teoriju o uzrocima**“ (možda najznačajnije delo Aristotelovog učenja). Tu je smatrao je da su čulni i umni svet sjedinjeni i da se sve zbiva „ovde, kod nas“, a ne „negde gore, iznad“ što bi uticalo na naš vidljivi svet. Po njemu, dakle, postoji **materijalno (1)**-vidljivo, opipljivo (1 - odnosno oblik) koje u sebi sadrži **ideju (2)** (eidos) (2 - suštastvo (suštinu)). Ali, treba da postoji i nešto što pokreće promenu, stvaranje, pokretač same ideje u obliku. „*Tho hok hi kinesis*“ (ono što pokreće). Tvorac. To je taj pokretački princip. Da vidimo na primeru - stočić. On je od neke materije, i određenog oblika, ima i svoju suštinu, ali je morao neko i da ga stvori – stolar. Stolar je tu pokretački princip.

Aristotel ističe i finalni uzrok, **svrhu svega**. („*To hu heneka*“ – ono zbog čega). Kako to da kažemo „finalni“ uzrok, kad je uzrok na početku, on uzrokuje? Sve što se stvara, stvara se sa nekim ciljem. Upravo ta misao, ideja, svrha, pokrenula je stolara kao tvorca da napravi sto, jer s tom svrhom, on zna čemu će sto služiti, zašto to radi, sa tom idejom, on zna kako će to na kraju da izgleda. Sva četiri uzroka nalaze se u čitavoj prirodi. Po ovom principu, Aristotel je pokazao da u svakoj materiji postoji njena svrha, postoji mogućnost da se ostvari. Recimo, drvo može da postane, potencijalno, ali još uvek nije. Mora nešto da ga pokrene da bi se ono potencijalno aktuelizovalo (ostvarilo). To potencijalno ne mora uvek da bude aktuelizovano.

Ta svrha je uvek neko dobro na kraju, jer je završavanje, dovršavanje, dobro. (Što smo videli i kod Platona).

Dokaz postojanja Boga;

Prvi uzrok svega je „nepokretan pokretač“ (Aristotel: „*akineton kineseos*“). Ovako se dolazi do logičke nužnosti postojanja Boga:

Aristotel smatra da sve što se kreće mora imati uzrok kretanja, a taj uzrok mora imati svoj uzrok, a taj opet svoj... Međutim moramo doći do jednog uzroka od kog sve potiče, a da je pritom sam nepokretan (kad se kaže kretanje, misli se na kretanje u smislu nastajanja, ili promene... može i rast, ili razvijanje... bilo koja nestatičnost, a ne samo kretanje u prostoru). To nešto mora biti nepokretno jer da se kreće, onda postoji i uzrok koji je stvorio to kretanje, a ne sme ga ništa stvoriti, (odnosno mora biti nenastalo), jer ako je

nastalo, ono je promenljivo (odnosno, bilo je u nekom drugom obliku, pa je onda nastalo)... Dakle mora biti nešto što je apsolutno nepokretno, od čega sve nastaje. To je Bog.

Pritom, Aristotel ne misli na Boga kome se treba klanjati i prinostiti žrtve, moliti se. Ovo je samo logički princip.

Zašto ne postoje pokretači i za ovo što je nepokretno? Zato što time idemo u beskonačnost i zato što se postavlja još jedno pitanje – Kako smo došli do ovog, sadašnjeg momenta? Ako smo došli do ovog trenutka, mora da postoji neki početak, kao poluprava. Jer ako se stalno vraćamo u nazad s ciljem da pronadjemo uzroke uzroka, idući tako u beskonačnost, vidimo da nema početka, a u tom slučaju ne bi bilo ni ovog trenutka. „Zenonovska aporija“. Ovaj dokaz za postojanje Boga je poznat kao „kosmološki“ (jer čitav kosmos jeste u stvari nekakva tvorevina koja ima svoj uzrok).

Jedno od glavnih Aristotelovih pitanja je upravo [pitanje uzročnosti](#), ali i [pitanje bivstvujućeg](#). Šta je to bivstvujuće? Da li postoji neko znanje, neka nauka koja se bavi samim postojanjem (bivstvom, jestanjem), a ne njegovim oblicima kao posebnim bićima.

To su pitanja koja Aristotel postavlja u svojoj „Metafizici“ (gde govori o odnosu subjekta i predikta). Recimo, ako imamo definiciju: „Čovek je umno živo biće“ - diferencija specifika čoveka jeste umnost (to ga razlikuje od ostalih živih bića). Međutim, sama umnost nije isto što i sam čovek, niti je sam čovek umnost, ali bivstvujuće je i u čoveku i u umnosti. Ono je svuda prisutno, ali šta je to zapravo? Aristotel je smatrao da je to jednost, i da je to moralo da bude dobro. Kasnije, u srednjem veku, kod metafizičara, to „jedno“, „dobro“ i „istinito“ u stvari predstavlja neke od važnih osobina koje poseduje Bog.